

Također, uočene su razlike između učitelja razredne i predmetne nastave u korist učitelja razredne nastave. Autorica zaključuje da su potrebna daljnja istraživanja, prvenstveno po pitanju analize studijskih programa učitelja razredne i predmetne nastave.

Kako i sam naslov kazuje, posljednje poglavlje *Zaključna razmatranja*, autorica Kalin i Čepić, daje pregled rezultata predstavljenog istraživanja i nudi objašnjenja i promišljanja za daljnji rad.

Monografija *Profesionalni razvoj učitelja: status, ličnost i transverzalne kompetencije* znanstveno je djelo nastalo timskim radom stručnjaka različitih područja, što je dalo širi, holistički i interdisciplinarni kontekst promatranju analizirane problematike. Urednice i autori kritički su analizirali i opisali relevantnu literaturu i utemeljili rad na rezultatima uspješno provedenoga empirijskog istraživanja. Pristup izrade prikladan je za temu, a ustrojstvo djela je dosljedno i logično na razini odabranih poglavlja. Znanstvena terminologija razumljiva je i čitatelju izvan struke. Ipak, monografija je prvenstveno namijenjena članovima hrvatske i slovenske akademske zajednice usmjerenima na odgoj i obrazovanje, učiteljima razredne i predmetne nastave te donositeljima odluka u ovom području.

Monografija značajno doprinosi znanstvenom području istraživanja profesionalnoga razvoja i kompetencija učitelja primjenom postojećih validiranih upitnika koji su omogućili kros-kulturnu usporedbu te originalnih upitnika konstruiranih za potrebe ovoga istraživanja. Dobiveni rezultati otvorili su mnoga nova pitanja i nude poticaj ostalim autorima da nastave s istraživanjima i promišljanjima u kontekstu ove značajne problematike. Pitanje razvoja učiteljske profesije važno je za podizanje kvalitete i učinkovitosti odgoja i obrazovanja jer jedino učitelj profesionalac može osigurati inovativnost te razvoj odgoja i obrazovanja u kontekstu suvremenih potreba društva.

Antonia ČURIĆ

Lidija Vujičić i suradnici:

Razvoj znanstvene pismenosti u ustanovama ranog odgoja

Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet, Centar za istraživanje djetinjstva. Rijeka, 2016., 170 str.

Nakon pročitana naslova ove knjige prvo pitanje koje se nameće je *Može li se i treba li se baviti znanstvenim opismenjavanjem djece rane i predškolske dobi?* Pojam se pismenosti u novije vrijeme značajno promijenio i više ne znači samo ono što je značio prije, znati čitati i pisati, već podrazumijeva postupan ulazak u problematiku određenoga područja, primjerice matematike ili jezika, pa govorimo o matematičkoj, čitalačkoj, likovnoj pismenosti itd. Stoga, zašto ne govoriti i o znanstvenoj

pismenosti? Broj istraživanja o razvoju znanstvene pismenosti u djece rane dobi u stranoj je literaturi poprilično ograničen te se uglavnom odnosi na važnost znanstvenoga opismenjavanja u ranom djetinjstvu, zatim na razvoj primjerenih programa, odgojno-obrazovnih metoda i strategija te stavova odgajatelja o znanstvenoj pismenosti djece rane dobi. Upravo zbog toga knjiga *Razvoj znanstvene pismenosti u ustanovama ranog odgoja*, posebice u hrvatskim okvirima, predstavlja izuzetno važan doprinos području ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja u promišljanjima primjene i istraživanja znanstvenih koncepata u odgojno-obrazovnom radu s djecom rane i predškolske dobi. Riječ je o znanstvenoj studiji nastaloj u okviru istraživačkoga projekta na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci koji je vodila Lidija Vujičić u suradnji s Udrugom „Babin pas“ (Duga), koja se bavi poticanjem znanstvenoga opismenjavanja djece, utemeljenoj na sociokonstruktivizmu i sociokulturnoj teoriji kao suvremenom ontološkom i epistemološkom određenju razvoja spoznaje prema kojoj se znanje shvaća kao (su)konstrukcija nastala u procesu interakcije pojedinca s njegovim fizičkim okruženjem i sociokulturnim kontekstom.

Knjiga se, nastala kao težnja da se sva važna saznanja proizašla iz spomenute studije objedine na jednom mjestu, sastoji od pet osnovnih cjelina i šeste u formi zaključnih razmatranja. U prvim se dvjema iznose teorijska promišljanja razvoja znanstvene pismenosti u ranom djetinjstvu, a u pojedinim se poglavljima uz Vujičić pojavljuju i suautori.

U prvom se poglavlju raspravlja o ulozi odgajatelja u poticanju razvoja znanstvene pismenosti u ustanovama ranoga odgoja, pozicionirajući ga pritom kao izravnoga istraživača svoje odgojne prakse u smjeru istraživanja i mijenjanja kulture odgojno-obrazovne ustanove, naglašavajući važnost *slušanja djeteta* (Rinaldi), promatranja i dokumentiranja aktivnosti djece kao podloge stvaranja poticajnoga okruženja i kvalitetnih uvjeta u cilju podržavanja dječjih interesa iz područja znanosti, ali i uopće. Budući da cjelokupnu kvalitetu i perspektivu znanja i iskustava djece u vrtiću, pa tako i onih iz područja znanosti, uvelike određuje odgajatelj, u knjizi se posebno naglašava nužnost odgajateljeva posjedovanja temeljnih znanja o znanosti i znanstvenim pojmovima kako bi mogao razumjeti znanstvene koncepte koji leže u podlozi dječjih aktivnosti, osmisлити primjerena i izazovna pitanja te, slijedom toga, podržati djecu u njihovim nastojanjima za daljnjim razumijevanjem ključnih aspekata fenomena koje istražuju. Kako bi sa što više entuzijazma i energije pristupili osmišljavanju te organiziranju prilika i aktivnosti djeci za proučavanje znanstvenih koncepata, ključan je pozitivan stav odgajatelja prema znanosti.

U drugom se poglavlju pristupa određivanju pojma znanstvene pismenosti kao spletu specifičnih znanja, vještina i stavova iz područja znanosti, a koja se ostvaruje postupno, u skladu s dobi i sposobnostima djeteta. Navedeno podrazumijeva da djeca u okviru istraživačkih aktivnosti, pored usvajanja praktičnih temeljnih znanja o načinima na koje funkcionira svijet koji ih okružuje, razvijaju i određene vještine i stavove iz područja znanosti. Također, eksplicitno se navode argumenti za znanstveno opismenjavanje djece već od najranijega djetinjstva koji su utemeljeni, prije svega, na rezultatima suvremenih istraživanja u neuroznanosti i razvojnoj psihologiji,

a koji ukazuju da je razdoblje ranoga djetinjstva vrijeme kada dijete najviše i najbrže uči te da rano učenje postavlja temelje za kasnije složenije oblike učenja. Još jedan argument za rano znanstveno opismenjavanje djece autorica pronalazi u rezultatima studija iz različitih europskih zemalja i Republike Hrvatske koje pokazuju alarmantan pad interesa učenika za znanost, iskrivljenu sliku o znanosti koju učenici imaju te njihov stav kako je znanstveni kurikulum socijalno sterilan, bezličan, intelektualno dosadan, frustrirajući, izvan svakodnevnoga života i osobnih životnih ciljeva.

U trećem i četvrtom poglavlju autorica se s teorijskih promišljanja znanstvene pismenosti u ustanovama ranoga odgoja okreće prikazu njihovog oživotvorenja u odgojno-obrazovnoj praksi, dajući opis dvaju istraživačkih radova nastalih pod njezinim mentorstvom u sklopu diplomskih radova studentica sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, a kao dio projekta *Može li biti drugačije?! Kako to istražuju djeca?!*. Suautorica je trećega poglavlja odgajateljica Gabrijela Močibob iz DV *Tičići* u Novigradu, a četvrtoga Karmen Uljanić, odgajateljica u DV *Neven* u Rovinju. Kao dominantna metodološka strategija odabrano je akcijsko istraživanje s elementima etnografskoga pristupa jer je ono usmjereno na bolje upoznavanje, razumijevanje, propitivanje i unaprjeđivanje odgojne prakse koja podržava profesionalni razvoj odgajatelja kao reflektivna praktičara. Naglasak je na istraživanju zajedno s djecom, a ne na istraživanju o djeci ili na djeci. U sklopu prikazanih primjera iz prakse, čitajući o djeci predškolske dobi koja istražuju složene znanstvene pojmove poput zvuka ili dinosaura, prateći put njihova učenja i otkrivajući složenost spoznaja do kojih dolaze uz podršku svojih odgajatelja, ali i u suradnji sa stvarnim znanstvenicima, i najsumnjičaviji će čitatelj ostati zadivljen upornošću, očaranošću i strpljivošću kojom djeca prilaze istraživačkom procesu, bogatstvom spoznaja koje stječu, ali i njihovom sposobnošću i potencijalima koje za istraživanje posjeduju.

Nastavljajući se na teorijska razmatranja iz prvoga dijela knjige o novom razumijevanju djeteta i djetinjstva kao socijalnoga konstrukta utemeljenoga u sociologiji djetinjstva, pretposljednje, peto poglavlje čini logičan završetak obrađivane teme. Riječ je o sociološkom istraživanju roditeljskih stavova i angažmana u već spomenutom *Projektu razvoja znanstvene pismenosti u ranoj i predškolskoj dobi*, što to istraživanje, s obzirom na marginalizirani položaj prve (predškolske) razine odgojno-obrazovne vertikale na ljestvici socioloških istraživačkih prioriteta, čini vrjednijim. Cilj je dvaju suautora ovoga poglavlja, sociologa Željka Bonete i Željke Ivković s Učiteljskoga fakulteta u Rijeci, bio povezati prirodnoznanstvenu pismenost i stavove prema prirodnim znanostima s obzirom na dva osnovna vrijednosna tipa (materijalistički i postmaterijalistički), oslanjajući se na Inglehartovu kulturnu teoriju materijalističkih i postmaterijalističkih vrijednosti kao teorijski okvir. Zaključuju kako roditelji čija su djeca sudjelovala u projektu *Može li biti drugačije?! Kako to istražuju djeca?!* više prihvaćaju postmaterijalističko shvaćanje uloge znanosti u životima svoje djece, što je opredmećeno u stavu o znanosti kao o sredstvu očuvanja prirode/planeta i razvoja određenih vještina. Roditelji koji su postmaterijalistički orijentirani

više podržavaju sukonstruktivistički teorijski okvir projekta poticanja znanstvene pismenosti koji se očituje u većoj usmjerenosti djece na sam istraživački proces, umjesto davanja točnih odgovora na faktografska pitanja.

Cijela knjiga, a posebno dva poglavlja s prikazima akcijskih istraživanja, obiluju velikim brojem „popratnica“ u pisanoj ili slikovnoj formi (bilješke iz dnevnika odgajatelja-istraživača, transkripti međusobnoga razgovora djece te djece i odgajatelja, opisi situacija iz prakse popraćeni fotografijama i njihovim pisanim pojašnjenjima, fotografije dječjih likovnih radova, skica). Sve su to primjeri kvalitetnih praktičnih ostvarenja znanstvenoga opismenjavanja djece u ustanovama ranoga odgoja – nikako gotovih recepata „kako to činiti u praksi“, ali svakako vrijednih putokaza tijekom provođenja akcijskoga istraživanja i realizacije kvalitetnoga znanstvenog kurikula u ustanovama ranoga odgoja, otvarajući tako prostor svakom čitatelju, napose praktičaru, za promišljanje o odgojno-obrazovnoj praksi i mogućim smjerovima njezinog unaprjeđenja u specifičnim uvjetima konteksta unutar kojega egzistira.

I stoga kao odgovor na pitanje postavljeno na početku teksta, dajemo nedvojben odgovor – sa znanstvenim opismenjavanjem djece treba započeti već u ranom djetinjstvu jer su djeca rođena s osjećajem čuđenja prema svijetu koji ih okružuje i snažnom željom da ga istraže, a sve mogućnosti za učenje i upoznavanje sa znanošću koje im pružimo u tom najranijem razdoblju odrastanja gaje i potiču dječju znatiželju i uživanje u istraživanju njihova okruženja, postavljajući tako dobre temelje za uspjeh u njihovu daljnjem životu i obrazovanju.

Akvilina ČAMBER TAMBOLAŠ